

PRIKAZI

Violeta Todorović*

Prof. dr Milutin Ćirović, BANKARSTVO

"Bridge Company", Beograd, 2001.

Neprestani procesi transformacije u finansijskom i ekonomskom životu razvijenih tržišnih privreda usloveli su i promene u ponašanju i poslovanju samih banaka. S obzirom da se poslovanje naših banaka još uvek pretežno bazira na postulatima tradicionalnog bankarstva, promene u njihovoj poslovnoj i upravljačkoj filozofiji, u kontekstu sveukupnih transformacionih procesa u zemlji, postaju neminovnost. Otuda, povećanje interesovanja domaće stručne javnosti za literaturom iz ove oblasti je sasvim razumljivo.

Očekujemo da će potrebe naučne i stručne javnosti iz oblasti bankarstva moći da zadovolji nedavno objavljena knjiga "Bankarstvo", autora prof. dr Milutina Ćirovića, eksperta za monetarnu ekonomiju, bankarstvo i finansije. Pisana na bazi autorovog višegodišnjeg istraživačkog rada, koji je već od ranije poznat u ovoj oblasti, knjiga je koncipirana tako da tangira sva aktuelna pitanja funkcionisanja modernih tržišnih banaka, naglašavajući probleme rizika, koji predstavljaju imanentno obeležje svih bankarskih aktivnosti. Pored detaljne i svestrane analize svih aspekata bankarskog poslovanja, autor daje naučno fundirana rešenja za potrebe transformacionih procesa u jugoslovenskim bankama, a u cilju njihovog uključivanja u meunarodne tokove kapitala.

Celokupnu, veoma kompleksnu materiju, obuhvaćenu navedenom knjigom, autor je logički sistematizovao u sedam delova: I deo – Osnove savremenog bankarstva; II deo – Komercijalno bankarstvo; III deo – Investiciono bankarstvo; IV deo – Elektronsko bankarstvo; V deo – Organizacione strukture u banci; VI deo – Upravljanje bankarskim rizicima; VII deo – Krize i sanacije banaka.

U prvom delu knjige autor detaljno razmatra trendove u savremenom bankarstvu, strateško planiranje u bankama, kao i probleme likvidnosti, profitabilnosti i adekvatnosti kapitala, kao osnovnih performansi bankarskog

* Asistent-pripravnik, Ekonomski fakultet, Kragujevac

poslovanja. Polazeći od aktuelnih procesa u poslovnom okruženju objašnjena je promena relativnih pozicija pojedinih finansijskih institucija, sa posebnim osvrtom na promenu pozicije banaka u odnosu na druge finansijske institucije. Sa aspekta perspektive bankarstva, autor posebno naglašava značaj osposobljenosti bankarskih menadžera za potrebe adekvatne valorizacije i upravljanja povećanim rizicima, pre svega kreditnim i tržišnim rizicima.

Poseban značaj autor daje primeni strateškog planiranja u savremenim bankama, čiji je smisao u prestrukturiranju bilansnih i vanbilansnih pozicija banaka u cilju smanjenja izloženosti rizicima i porasta profitabilnosti.

Neophodnost ostvarenja visoko performansnog poslovanja u bankama zahteva detaljnu analizu likvidnosti, profitabilnosti i adekvatnosti kapitala. U tom kontekstu, autor posebnu pažnju posvećuje načinima obezbeđenja optimalne likvidnosti, kvalitetu menadžerskog kadra u bankama i tržišnoj valorizaciji stepena solventnosti banaka. Jačanje marketizacije i tržišne discipline u proceni sigurnosti bankarskog poslovanja povezano je sa projektom proširenja uloge subordiniranih obveznica, kao dela sekundarnog kapitala banaka. Autor ističe značaj upotrebe subordiniranih obveznica, kao faktora koji podstiče jačanje tržišne valorizacije kreditnog rejtinga i svesnosti banaka o neophodnosti solventnog i profitabilnog poslovanja, pri čemu naglašava da je ovo pitanje još uvek predmet brojnih diskusija, s obzirom da predloženi projekat ima kako svoje prednosti, tako i brojne nedostatke.

Drugi deo knjige tangira pitanja kreditne analize, tehnologije kreditiranja, sekjuritizacije kredita, depozitnog potencijala i cene bankarskih resursa. Autor detaljno razmatra probleme savremene kreditne analize i tehnologije kreditiranja sa aspekta adekvatne procene kreditnog rejtinga tražioca zajmova i monitoringa odobrenih zajmova, a u cilju obezbeđenja visokog kvaliteta zajmovnog portfolija, kao najznačajnijeg izvora za održavanje likvidonosne i solventne pozicije banaka.

Značajna vrednost ovog dela knjige pripada procesu sekjuritizacije kredita, koji predstavlja proces potiskivanja tradicionalnih bankarskih zajmova u korist vrednosnih papira i koji postaje sve aktuelniji u savremenim tržišnim bankama. Autor je naglasio osnovne prednosti ovog procesa, koje se ogledaju kako u porastu likvidnosti, profitabilnosti i marketizacije banaka, tako i u smanjenju kreditnog rizika i rizika kamatne stope.

U trećem delu knjige, koji se odnosi na investiciono bankarstvo, autor obrađuje emisionu aktivnost investicionih banaka, upravljanje investicionim portfolijom i funkcionisanje investicionih fondova. Imajući u vidu da, za razliku od tradicionalnih banaka, savremene banke sve više posluju sa hartijama od vrednosti,

autor objašnjava ulogu banaka na primarnom i sekundarnom tržištu kapitala, načine utvrđivanja inicijalnih cena akcija, rizike koji se pojavljuju u vezi sa investicionom aktivnošću, tj. kreditni, kamatni, rizik likvidnosti i rizik inflacije, kao i različite strategije portfolia obveznica i kompleksnog portfolia, u zavisnosti od toga da li je cilj bankarskih menadžera ostvarenje ekstra ili prosečnog profita na bazi kreiranog portfolia.

Za naš bankarski menadžerski kadar od posebne koristi je deo koji se odnosi na funkcionisanje investicionih fondova. Istražujući koncept i funkcionisanje različitih vrsta investicionih fondova, prof. Ćirović naglašava mogućnost njihove primene u našoj zemlji, uporedo sa trendom jačanja kamatne svesti jednog dela stanovništva. S obzirom na nepostojanje institucionalnih uslova, autor predlaže formiranje modifikovane varijante investicionih fondova, pri našim većim i solidnijim bankama. Sredstva prikupljena na ovaj način plasirala bi se kroz zajednička ulaganja u verifikovane projekte visoko profitabilnih preduzeća, pri čemu autor ističe da sa razvojem finansijskog tržišta deo sredstava može biti plasiran i u akcije i obveznice preduzeća. U još kasnijoj fazi razvoja finansijskih i institucionalnih uslova modifikovani investicioni fondovi mogli bi prerasti u standardne investicione fondove, koji prikupljena sredstva plasiraju isključivo u vrednosne papire preduzeća i države.

Četvrti deo rada tangira najznačajnija pitanja savremenog elektronskog bankarstva, odnosno elektronski platni promet, elektronske mreže interbankarskih plaćanja i online bankarstvo.

Razvoj informacione tehnologije uslovio je pojavu elektronskog novca i velikih tehnoloških promena u funkcionisanju banaka i drugih finansijskih institucija. U tom kontekstu, autor obrađuje razvoj plastičnih kartica, kao novčanih instrumenata koji zamenjuju novac i čekove; različite distribucione sisteme u plaćanjima na malo (ATM, POS ili EFTPOS, kućno bankarstvo) i u sklopu toga razvoj virtuelnog, internet bankarstva.

Posebnu pažnju autor je posvetio razvoju elektronske mreže interbankarskih plaćanja, odnosno plaćanju velikih vrednosti putem netting sistema ili RTGS sistema, sučeljavajući prednosti i nedostatke jednog i drugog sistema. S obzirom da postoje različite operativne procedure RTGS sistema, autor je prezentovao aktuelne platne sisteme, kao što su: FEDWIRE (sistem američke Federalne rezerve), SIC (švajcarski platni sistem), RIX (švedski sistem za interbankarska poravnanja), TARGET (trans-evropski sistem), kao i SWIFT, najstariji sistem za meunarodno prenošenje finansijskih poruka.

Autor je u petom delu knjige, koji se odnosi na organizacione strukture u bankarstvu, obradio različite modele bankarskog sistema, rast fuzija i akvizicija u bankarstvu, kao i strukturu banaka.

U zavisnosti od stepena razvijenosti finansijskog tržišta i tržišne discipline razlikuje se i uloga banaka u sistemskoj kontroli kompanija. Prof. Ćirović je istakao razliku izmeu američkog modela (gde sistemsku kontrolu kompanija obavlja finansijsko tržište), nemačkog modela (gde je naglašena uloga banaka u kontroli kompanija) i japanskog modela (koji je veoma sličan nemačkom modelu). Zaključak autora je da je model bankarskog sistema determinisan finansijskim sistemom koji postoji u zemlji, naglašavajući da u zemljama u tranziciji, kao i kod nas, dominantnu ulogu mora imati bankarski sektor, s obzirom da veliki broj kompanija ne ispunjava uslove za emisiju hartija od vrednosti na, još uvek nerazvijenim finansijskim tržištima.

U skladu sa rastućim fuzijama i akvizicijama u bankarskim sistemima tržišnih privreda, razmotrene su sve prednosti i nedostaci navedenih spajanja, uticaj fuzija i akvizicija na konkurenciju, prikazan kroz model HHI, koji koriste regulatorne institucije za merenje koncentracije u bankarstvu prilikom odobravanja, tj. neodobravanja integracija banaka. Ukazujući na aktuelnost ove problematike, autor je prezentirao najnovije primere integracija u svetskoj bankarskoj praksi.

Pred savremeni bankarski menadžment postavlja se zadatak razumevanja i poznavanja odgovarajućih analitičkih procedura, koje su usmerene na minimiziranje negativnih posledica preuzimanja rizika i maksimiziranje njihovih pozitivnih strana, usmerenih na povećanje profitabilnosti, o čemu je prof. Ćirović detaljno razmatrao u šestom delu knjige.

Analizirajući savremene metode upravljanja kreditnim i tržišnim rizicima, sa posebnim naglaskom na interne modele i organizaciju upravljanja rizicima od strane banaka; razgraničavajući koncepte knjigovodstvenog, ekonomskog i kapitala na bazi diskontnog pristupa i prezentujući savremene metode za merenje odnosa prinosa i rizika (RAROC—prinos korigovan za rizik i SVA—dodatna vrednost akcijskog kapitala), prof. Ćirović je dao nesumnjiv doprinos boljem analitičkom razumevanju problema upravljanja rizicima.

U ovom delu su analizirani i problemi vezani za prudencionu kontrolu i superviziju u smislu zaštite deponenata i kreditora banke i obezbeđenja sistemske stabilnosti celokupnog bankarskog i finansijskog sektora.

Za upravljačke strukture u našim bankama najveći značaj ima VII deo knjige, gde je autor obradio mehanizam nastanka i upravljanja krizama u bankarstvu, kao i mogućnosti reforme bankarskih sistema u tranziciji. Detaljno su objašnjeni različiti

mikro i makroekonomski faktori koji utiču na pojavu bankarskih kriza, kao i metode i modeli za sanaciju nastalih kriza, a u okviru njih posebno američki i švedski model upravljanja krizama.

Polazeći od neophodnosti svojinske transformacije, rekapitalizacije i redefinisanja poslovnih strategija u bankama zemalja u tranziciji, autor objašnjava dva pristupa za eliminisanje neperformansnih zajmova iz aktive banaka, i to: centralizovani (primenjen u Češkoj) i decentralizovani (primenjen u Poljskoj) i pri tome zaključuje da je u procesu rekapitalizacije i svojinske transformacije jugoslovenskih banaka pogodnije primeniti decentralizovani pristup, pošto on ističe banke kao osnovne institucije za operativno sprovoenje rekapitalizacije i razvija poslovne odnose izmeu banaka i preduzeća, i u pregovorima pronalazi najbolja rešenja za svaki pojedinačni slučaj.

Veoma sadržajna i logički sistematizovana, navedena knjiga pruža dovoljno informacija za potpuno i jasno sagledavanje problema bankarskog menadžmenta. Pisana na bazi relevantne, pretežno inostrane literature i ilustrovana brojnim primerima iz savremene bankarske prakse, knjiga će biti nesporno korisna kako za studente ekonomije i bankarske menadžere, tako i za širu naučnu i stručnu javnost.

Stoga je i preporučujemo.